

POSTANOWIENIE

21 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 21 maja 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.W. i K.W.

przeciwko Bank w W.

o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 29 czerwca 2023 r., I ACa 722/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od Bank w W. łącznie na rzecz M.W. i K.W. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 31 marca 2022 r., I C 318/21, Sąd Okręgowy w Koszalinie ustalił nieważność umowy kredytu zawartej 28 maja 2008 r. i zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowych kredytobiorców 88 224,19 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 października 2020 r.

Wyrokiem z 29 czerwca 2023 r., I ACa 722/22, Sąd Apelacyjny w Szczecinie zmienił zaskarżony wyrok jedynie w tym zakresie, że oddalił powództwo co do żądania odsetek przed 7 listopada 2020 r., oddalając apelację pozwanego banku

w pozostałym zakresie. Sąd wskazał, że kredytobiorcy działali jako konsumenci, zaś kwestionowane postanowienia umowy nie były indywidualnie uzgodnione skoro bank posługiwał się wzorcem umowy i nie przedstawił dowodów; z których wynikałoby, że strony rzeczywiście podjęły rozmowy, prowadziły negocjacje, a ich wynikiem było dokonanie zmian we wzorcu. Kwestionowane przez kredytobiorców klauzule umowy wprawdzie określają główne świadczenia stron, jednak nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Postanowienia nie określały jednoznacznie wartości świadczeń stron, pozwany bank nie zrealizował też obowiązków informacyjnych odnoszących się do ryzyka kursowego.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zawarte w umowie klauzula waloryzacyjna i spreadowa mają niedozwolony charakter. Pozwalały bankowi na przeliczanie świadczenia przy uwzględnieniu kursu ustalonego jednostronnie przez przedsiębiorcę w dacie wymagalności świadczenia, w umowie nie przedstawiono mechanizmu ustalania kursów przez bank zatem konsumenci pozbawieni zostali jakiegokolwiek możliwości czy to weryfikacji sposobu ustalania kursu przez drugą stronę umowy, czy też przewidzenia, w jaki sposób będzie się to odbywać w przyszłości. W konsekwencji kredytobiorcy nie byli w stanie określić zakresu swojego świadczenia wynikającego z umowy. Dodatkowo nakładały na kredytobiorców w istocie nieograniczone ryzyko deprecjacji polskiej waluty w stosunku do waluty obcej użytej dla „denominacji” świadczenia. Abuzywności postanowień umownych nie znosi art. 4 ustawy antyspreadowej, gdyż ustawa ta nie wyłącza możliwości powoływania się na abuzywność klauzul związanych z niejasnym i jednostronnym sposobem określania kursu waluty. Brak jest możliwości zmiany umowy przez zastosowanie stawki referencyjnej WIBOR. Nie ma również podstawy prawnej, aby w drodze analogii lub odpowiedniego stosowania, lub zwyczaju, lub innej podstawy zastosować kurs średni NBP, kurs rynkowy czy jakikolwiek inny kurs. Ponadto, powodowie reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika, w sposób jednoznaczny w toku postępowania zarówno przed Sądem 1 instancji, jak i w toku postępowania apelacyjnego potwierdzili odmowę związania się klauzulami uznanymi przez Sąd za abuzywne.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny stwierdził, że wyłączenie z umowy postanowień obejmujących klauzulę waloryzacyjną i spreadową skutkuje tak daleko

idącym zniekształceniem zawartej umowy, iż jej utrzymanie w mocy nie jest możliwe. W efekcie bowiem takiego zabiegu zniesiony zostaje mechanizm waloryzacji, zanika ryzyko kursowe oraz różnice kursowa. Tym samym kształt tak rozumianej umowy odbiegałby całkowicie od umowy ukonstytuowanej przez strony, objętej ich zgodnym zamiarem. Jak przy tym już wskazywano, brak podstaw' do uznania całego mechanizmu przeliczeniowego, jako jedynie pomocniczego, technicznego, nie kształtującego głównych świadczeń stron umowy. Podobnie brak podstaw' do oddzielania klauzuli spreadowej i kursowej. Nie chodzi też o to czy umowa po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych zawierać będzie elementy przedmiotowa istotne, ale o to czy taka umowa nadal posiadać będzie charakter nadany jej przez, strony.

Sąd podkreślił, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu. Tylko wyrok ustalający usunie stan niepewności występujący pomiędzy stronami, przesądzi o braku obowiązku realizacji świadczeń w oparciu o nieważną umowę zapobiegając jednocześnie konieczności wytaczania powództw o dalsze świadczenia, jednoznacznie przesądzi, że bezpodstawne jest wysuwanie jakichkolwiek żądań w oparciu o postanowienia umowne, w tym przede wszystkim w zakresie spełniania świadczeń z nich wynikających. Nieważność po stronie powodowej roszczenia o zwrot spełnionego świadczenia - jako świadczenia nienależnego - w konsekwencji stwierdzenia nieważnej czynności prawnej. W sprawie poza sporem pozostawały kwoty spłacone przez powodów w oparciu o postanowienia nieważnej umowy. Brak jest podstaw do wyłączenia żądania zapłaty na podstawie art. 411 pkt. 2 k.c. Nie można bowiem uznać, że odpowiada zasadom współżycia społecznego spełnienie świadczenia na rzecz banku przez konsumenta nieświadomego abuzywności umowy. Formułując abuzywne postanowienia umowne pozwany naruszył dobre obyczaje, przede wszystkim zasadę uczciwości. Zaś art. 411 pkt 4 k.c. normuje przypadki, gdy zobowiązanie istnieje i dochodzi do przedwczesnego świadczenia z tego zobowiązania, a zatem brak podstaw do twierdzenia, że spełniane świadczenie jest nienależne, tymczasem sytuacja nie zaistniała w sprawie. Roszczenia kredytobiorców nie uległy przedawnieniu, skoro świadomość powodów co do abuzywnego charakteru postanowień umowy skutkujących jej nieważnością zaistnieć mogła najwcześniej w dacie, w której

wystosowali reklamację. Odsetki za opóźnienie należy liczyć od upływu terminu do zapłaty wskazanego w reklamacji z 7 października 2020 r. Nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut z art. 5 k.c. jak też zarzut oparty na prawie zatrzymania.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania ze względu na następujące zagadnienia prawne:

- 1) Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany kursem waluty obcej klauzul spreadowych nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest przyjęcie nieważności całej umowy, skoro klauzule ryzyka walutowego, określające - zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych.
- 2) Czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej klauzul odnoszących się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne i w konsekwencji przyjęcia upadku umowy jako konsekwencji wyeliminowania z niej mechanizmu indeksacji, kierując się zasadą utrzymania umowy w mocy oraz mając na uwadze postulat przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w przypadku braku nieuczciwych warunków umownych, prawidłowe jest odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej.
- 3) Czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie wyżej powołanego art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami

udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo- odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu oraz zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej, niż waluta krajowa

Jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany bank wskazał również, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni:

- 1) Art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13, art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 65 k.c., art. 354 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 69 ust. 3 Prawa bankowego w zakresie wątpliwości co do dalszego wykonania umowy kredytowej, w której to stwierdzono obecność nieuczciwych postanowień umownych dotyczących stosowanych przez bank - kredytodawcę tabel kursowych w wykonaniu umowy kredytu.
- 2) Art. 189 k.p.c. w zakresie rozbieżności co do sposobu rozumienia pojęcia interesu prawnego, które to pojęcie jest stosowane jest w praktyce sądów w szeregu orzeczeń w sposób odmienny.
- 3) Art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 3271 § 1 pkt 2 k.p.c. w zakresie oceny czy w razie nierozpoznania istoty sprawy przez sąd I instancji sąd rozpoznający apelację może wydać orzeczenie reformatoryjne lub utrzymujące wyrok w mocy czy też powinien wydać orzeczenie kasatoryjne, gdyż w innym przypadku naruszałby zasadę dwuinstancyjności.
- 4) Art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c., w zakresie oceny czy w przypadku uznania umowy kredytu za nieważną, bank może podnieść skuteczny zarzut zatrzymania świadczenia do wartości wypłaconego kapitału kredytu, w szczególności w świetle rozbieżności co do możliwości skorzystania z prawa zatrzymania w przypadku świadczeń jednorodząjowych.

Kredytobiorcy złożyli odpowiedź na skargę kasacyjną, w której wniesli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W odniesieniu do przesłanek wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy zauważyć, że skutkiem podniesienia zagadnienia prawnego czy potrzeby wykładni może być przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko pod warunkiem, że przynajmniej jedno z możliwych rozwiązań tych problemów prowadzi do zasadności skargi kasacyjnej. Nie można przyjąć skargi do rozpoznania, jeżeli podlegałaby ona oddaleniu niezależnie od odpowiedzi na postawione problemy prawne czy interpretacyjne. Zarówno przedmiot tych problemów i argumentacja sformułowana przez bank nie przemawiają w niniejszej sprawie za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Należy zauważyć, że uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy, iż:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego. W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. W orzecznictwie jest utrwalona teza o niedopuszczalności stosowania kursów walutowych ogłaszanych jednostronnie przez bank.

Kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak

to, iż nie można umową z wiązać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie z wiązanie przyszłym kursem za niedozwolone. Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., lecz tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko tekst warunku (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu tak, aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili. Ustalenie kursu tylko do wypłaty kredytu i usiłowanie z wiązania kredytobiorcy przyszłymi, jednostronnie ustalonymi kursami nie mogło być skuteczne.

Problemów prawnych nie budzi też to – wobec treści art. 385¹ § 1 i 2 k.c. – które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, tj. tylko klauzula kursowa czy także klauzula ryzyka walutowego. Skoro będąc z wiązanym uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie nie mógł uznać umowy kredytu za ważną, bezprzedmiotowe jest rozważanie abuzywności części umowy w postaci mechanizmu indeksacji.

Prawa zatrzymania dotyczy uchwała składu 7 sędziów z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23. Sąd Najwyższy uznał, że prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. Nie oznacza to, że przy braku możliwości potrącenia SN uznał przysługiwanie stronom umowy kredytu prawa zatrzymania. SN odpowiedział na zadane mu pytanie prawne i nie wyszedł poza to pytanie, a w uzasadnieniu opowiedział się za zaliczeniem do umów wzajemnych tylko umów o świadczenia różnorodnjajowe (akapit 22), co wyłącza umowę kredytu z zakresu pojęcia umowy wzajemnej. Uchwała została oparta na założeniu, że prawo zatrzymania może przysługiwać tylko, gdy strony są zobowiązane do świadczeń różnorodnjajowych, niezależnie od stosunku prawnego, w którym istnienie prawa zatrzymania jest rozważane.

Wykładni nie wymaga także art. 189 k.p.c. co do tego, czy w sytuacji, gdy kredytobiorcy przysługuje roszczenie o zapłatę, ma on interes prawny do wytoczenia powództwa wyłącznie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego. Wprawdzie art. 189 k.p.c. nie może być podstawą ustalenia nieważności umowy, gdyż nieważność umowy jest jedynie przesłanką rozstrzygnięcia o innych żądaniach, w tym o żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku kredytu. Jednak w praktyce orzeczniczej przyjęło się orzekanie o ważności umowy rozumianej jako skrótowe określenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego mającego powstać na mocy spornej umowy. Przy tym dopóki nieważna umowa nie zostanie wykonana w całości lub z innych przyczyn nie przestanie wiązać, strona umowy ma interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku kredytu, tj. nieważności umowy kreującej ten stosunek, niezależnie od roszczeń powstałych w związku z wykonaną częścią umowy. W tym zakresie brak jest też podstaw do przyjęcia, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy co zostało wadliwie pominięte przez Sąd Apelacyjny. Trzeba podkreślić, że Sąd I instancji rozpoznał żądanie ustalające i orzekł co do niego w wyroku. Ewentualne braki w uzasadnieniu nie uzasadniają zarzutu nierozpoznania istoty sprawy.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodowi przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[r.g.]

